

„Kokos otočje“ i pomorska bitka 1914. god.

Ljubo Marčić, Split

U Indijskom oceanu, oko 930 km jugozapadno od otoka Jave, prostire se Keeling ili Kokos otočje. To je skupina od 27 malih koraljnih otoka i grebena, poredanih u polukrugu oko širokog pješčanika. Sjeverno je ovaj arhipelag zatvoren većim otocima Horsburgh i Direction, dug 2 km i širok 600 m. Istočno se nalaze otoci: Home (New Selma) sa rezervoarom pitke vode, iz kojeg se brodovi opskrbljuju vodom, i Gusberi. S južne strane su veći otoci: Segima i Ross (West Island). Tu se nalaze još i otoci: Jerry, Rat, Slipper i Table. Spomenuti otoci su niski i pripadaju skupini South Keeling. Na 14 Nm sjeverozapadno od ove skupine smjestio se otok North Keeling. Ukupna površina ovog otočja iznosi 22 km². Otoci skupine South Keeling prave veliki atol, a laguna, koja ima promjer od 15 km, nosi naziv Port Albin ili Port Refuge. Zbog grebena je plovidba opasna, a u laguni ima nekoliko dobrih sidrišta, koja su zaklonjena od valova. Tu ima mnogo plovuća, nastalog uslijed vulkana Krakatau 1883., i danas je to djelomično obrađeno tlo. Klima je tropska, ali zdrava. Srednja godišnja temperatura iznosi 26,8°, a u toku godine se nešto mijenja. Skoro deset mjeseci u godini neprekidno puše jugoistočni pasat. Oluje su česte, i kroz čitavu godinu ima oborina, najviše u ožujku i srpnju, a najmanje u prosincu. Veći otoci su naseljeni, i glavno se naselje nalazi na otoku Home. U 1949. je bilo ukupno 1760 stanovnika, ponajviše malajskog porijekla. Na lagunskoj strani otoka Direction i Home izrađen je gat.

Stanovnici se bave uzgojem kokosove palme (*Cocos nucifera* L.) koja pokriva većinu otoka. Kokosov plod je jajastog oblika i velik skoro kao čovječja glava, a to je kokosov orah. Rasječene i osušene mesnate sjemenke ovog oraha (copra) sadrže u sebi 50 do 60% masti, i služe za pravljenje kokosova ulja. To je jedini proizvod otoka, koji se izvozi na Mauritius i Singapur. Od domaćih sisavaca živi svinja, koja je veoma debela, i hrani se kokosovim orasima. Od drugih domaćih životinja gaje se patke i kokoši, koje se također hrane kokosovim plodom. Ovdje je još velika vrsta kopnenog raka, kome je priroda dala velika i jaka klijesta, da otvara kokosov orah, kojim se hrani. On je danja životinja, ali svake noći silazi do mora da navlaži svoja disala. Mladi se legu iz jaja. Ovi kopneni rakovi žive u dubokim rovovima, što ih iskopaju ispod korijenja drveća. Oni su vrlo dobri za jelo. Pod repom većeg raka ima toliko masti, koja iscijedena daje često litru bistra ulja.

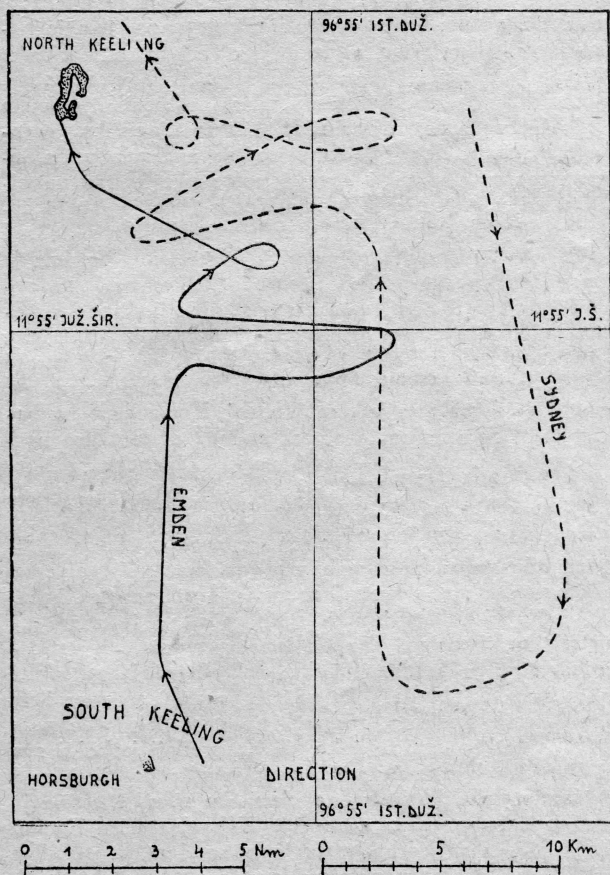
Osim kokosove palme ima još nekoliko drugih vrsta drveća. Među ovim neka vrsta daje odlično drvo za gradnju brodova. Broj biljaka je ograničen, a sastoji se od neuglednih korova. Od kopnenih životinja živi štakor, kojeg je ovamo donio neki brod sa Mauritiusa, što se tu razbio. Pravih kopnenih ptica nema, već je veliko mnoštvo šljuka i hariša (*Rallus Phillippensis*), koje spadaju u red močvarica. Njihove se izmetine sakupljaju u velike naslage, pak ih odvoze kao gnojnoj izvrzne vrste.

Mala gušterica zastupa gmazove, a kukaca ima više vrsta. Pauka je mnogo, i još tu ima: klišnjak, šturak, žohar, ušenkara, dvije vrste mrava, noćnih leptira i drugih kukaca. Fauna se uvelike razmnožila, nakon što je engleski prirodoslovac Charles Darwin 1834. boravio devet dana na ovim otocima u naučne svrhe. Zanimljivo je promatrati lov na velike morske kornjače. Stanovnici ih progone malim čamcima, i kad ih stignu skaču im na leđa. Tad se obim rukama uhvate oko vrata i tako ostaju na kornjači sve dotle, dok se ona ne izmori, i zatim je uhvate. Od riba, koje su ovdje česte, dvije su vrste iz

roda papigača (*Scarus*), koje se hrane koraljima. Jedna živi u laguni, a druga na vanjskoj strani, gdje se bijesni valovi razbijaju o obalu.

Formacije Keeling otočja mogu se ubrojiti među najdivnije prirodne ljepote u svijetu. Otok je otkrio 1609. engleski kapetan William Keeling. Prvo je naselje osnovano 1823. Naime, te je godine neki čovjek, loša značaja, pod imenom Hare, doveo nešto malajskih robova sa istočnoindijskog arhipelaga. Nakon kratkog vremena kapetan Ross, koji je prije toga obišao ovo otočje, naseli se i on tu sa svojom obitelji i cijelom imovinom. Kapetanov časnik Liesk također se ovdje naseli. Duskora su malajski robovi napustili otočić na kojem ih je Hare bio naselio, te se pridružili družini kapetana Ross. Hare, napušten od Malajaca, morao se iseliti. Od 1856. je otočje pod protektoratom Velike Britanije, 1878. pripojeno je Ceylonu, 1882. Malaji (Straits, Settlements), 1903. Singapuru, a 1951. Australiji. U naučne svrhe su otoci bili proučavani od H. O. Forbesa, H. B. Guppya, od Ridleya i Andrewsa.

Od 1901. je otok Direction postao vrlo važan, jer su tu Englezi podigli stanicu podmorskih telefonskih kablova, koji ga vežu sa Mauritiusom, Djokjakartom i Fremantleom. Trgovačka i strategijska važnost ovog otoka povećana je kasnijom izgradnjom bežične stanice.

PLAN POMORSKE BITKE KOD KEELING OTOČJA DANA 14. STUDENOG 1914.

Otočje je odigralo svoju ulogu u početku Prvog svjetskog rata. Još prije rata su Nijemci organizirali u inostranstvu obavještajnu službu. U samom početku rata imali su u svim važnijim lukama Indijskog i Tihog oceana obavještajne agencije, a na usamljenim otocima držali su tajne bežične stanice. Njemačka krstarica »Emden« od 3650 t, brzine 25 čv, sa 12 topova od 105 mm i 2 torpedne cijevi, pod komandom kapetana fregate von Müllera, i u pratnji parobroda »Markomania« (sa 5500 t ugljena) odaslata je sa otoka Pagan (Marijansko otočje) u Indijski ocean, da vrši gusarsku službu protiv saveznika, a pogotovu protiv Velike Britanije. Tako je ona stigla 10. rujna 1914. u Bengalski zaliv. Na putu prema Calcutti zaplijenila je 8 brodova, od kojih je 6 potopila sa preko 30 tisuća tona, jedan sa 5000 t ugljena je bio zadržan, a na osmi je brod bila ukrkana posada sa zaplijenjenih brodova i pušten je da plovi dalje. Dana 22. rujna u 21 sat je Emden topovskom paljbom uništio rezervoare petroleja u Madrasu. Materijalna šteta nije bila od velikog značaja, ali je samo bombardovanje porazno djelovalo na stanovništvo, koje se dotad osjećalo sigurnim pod okriljem savezničke mornarice. Na putu prema Ceylonu krstarica je potopila 3 broda od ukupnih 19 tisuća tona. Zbog gusarske akcije krstarice Emden, bio je obustavljen promet u Bengalskom zalivu, i savezničke krstarice su bile upućene u potjeru za Emdenom. Da zametne trag, krstarica Emden je skrenula na jug i 4. listopada je uplovila u luku Deigo Garcia, najveći atol u arhipelagu Chagos. Tu je brodska posada očistila bokove krstarice i prebojaisala je, i zatim je otplovila na sjever, prema arhipelagu Maledivi. Emden je na ovom putu potopio 7 velikih brodova. U blizini otočja Nikobari je krstarica krcala ugljen, i 26. listopada je krenula prema otoku Pulo-Pinang, koji se nalazio na sjevernom ulazu u Malajska vrata. Dana 28. listopada je njemački gusar nesmetano uplovio u luku Pinang i paljbom je potopio rusku krstaricu »Žumčug«, a pri izlasku iz luke potopio je francuski razarač »Mousquet«. Na putu prema otocima Nikobari, krstarica Emden zaplijenila je jedan engleski brod. To je bila zadnja žrtva njemačkog gusara. Dana 5. studenog je Emden ušao u Sunda vrata između otoka Sumatre i Jave, i pošto nije naišao na nijednu žrtvu, zaplovio je prema Keeling otočju. Tu je krstarica stigla 9. studenog i bio je odmah iskrcan odred od 46 ljudi i dva oficira, na otok Direction. Odredom je zapovijedao poručnik bojnog broda Mike. Imali su zadatak, da razruše englesku radio stanicu podmorskih telefonskih kablova. Pravovremeno je upravnik stanice na Directionu dao radiotelegrafski signal da se neki strani brod nalazi ispred luke Refuge. Na 65 Nm sjeverno od ovog otočja prolazio je dugi konvoj. Komandant konvoja je primio hitan radio signal stanice otoka Direction, i odmah je uputio australsku krstaricu »Sydney« radi izvida u Port Refuge. Međutim je iskrcani njemački odred porušio obe stanice na Directionu. Kad je trebalo presjeći podmorske kablove, dat je znak sa Emdena sirenom, da se odred odmah vrati na brod. Ovi nisu na vrijeme stigli jer je krstarica Emden svom snagom isplivala iz luke Refuge i u 9.30 sati otvorila je vatru na australsku krstaricu. Nakon kratkog vremena artiljerijska vatra na Emdenu jenjava uslijed točnih pogodaka sa australskog broda. U vožnji prema najsjevernijem otoku North Keelingu, njemački je gusar bio više puta pogoden teškim zrnima tako, da su prednji jarbol i sva tri dimnjaka bila srušena, topovi nisu više gađali, i brod sav izrešetan. Od sveukupne njemačke posade, ostala je samo trećina sposobna za borbu. Kako krstarica Emden nije bila više za borbu, to ju je komandant von Müller u 11.20 sati žestokim naletom nasukao na otok North Keeling. Od ponosne njemačke gusarske krstarice ostale su samo ruševine, skoro ništa što bi podsjećalo na ratni brod. Zatim je krstarica Sydney otpočela sa spasavanjem

ranjenika sa Emdena. Komandant von Müller dočekan je na krstarici Sydney sa svim počastima, koje su uobičajene u ratnim mornaricama. Tako je završio Emdenov gusarski rat, koji je trajao dva mjeseca, od 10. rujna do 9. studenog 1914. Kroz to je razdoblje potopio 2 ratna broda 16 trgovačkih brodova sa preko 70 tisuća tona, i zadržao 2 parobroda sa ugljenom. Njemački odred, koji je srušio obe stanice na otoku Directionu, a nije se mogao pravovremeno ukrcati na Emdena istog je dana (9. XI. 1914) napustio ovaj otok ukrcaвши se u rasklimani trojarbolnjak »Ayeshah« od 97 tona i s njim doplovio u Padang na Sumatri. Odatle je s njemačkim parobrodom Choising prosljedio u Crveno more do Hodeide, a zatim se ukrcao na jedan arapski sambuk. Odred je stigao 23. svibnja 1915. u Carigrad, a odatle prosljedio put za domovinu.

Na koncu treba napomenuti da je na otoku Ross u skupini South Keeling koncem Drugog svjetskog rata izgrađen aerodrom, koji je 1952. proširen. Isti služi kao važna baza za vazduhoplovni saobraćaj između južne Afrike i Australije.

Upotrebljena literatura:

1. Treccani Giovanni: Enciclopedia italiana — Roma 1939.
2. Dott. Francesco Vallardi: Enciclopedia universale — Milano.
3. Brockhaus konversations Lexikon — Leipzig
4. Charles Darwin: Naučno putovanje jednog prirodoslovca.
5. Pomorska enciklopedija — Zagreb 1955. i drugi članci

Doije pjesme

PRVI SUSRET

Što me pitate o njoj da Vam kažem?
sa prvim proljećem i ljubicama
rodi se slatka čežnja.
Lahor i plavi talasi mladosti
naduše njene grudi
kao bijela jedra.
Crni kos na grani — to je njena kosa,
dva smaragda — njene oči,
a lice — kao blistava zora.
U sutonu kad srce žudi,
šaptao sam o ljepoti proljeća
koje se rada, o beskrajnoj pučini,
o čežnji naše mladosti.
Ljubio sam joj oči, lice,
mršio kose,
a ona se podavala sva,
riječima, željama i poljupcima mojim.
Očaran bjeh sa draži,
što struji od njenih očiju i lica,
očaran od zvjezdane noći i pučine,
očaran od našeg prvog susreta.

ŠTO NAJVIŠE VOLIM!

Tri stvari najviše volim:
tebe, plavo sunčano nebo
i more.
Još mnogo drugih stvari volim:
rosu na cvijetu, šarenog leptira,
poj ptica, rujnu zoru
i polje.
Al tebe draga od svega:
i sunca i mora i zvjezdanih noći
najviše žudim,
jer kad si kraj mene,
tad u čarobne snove bludim.

Vlado Mrša, Zadar